

EEN EN ANDER OVER BIDPRENTJES.

Bidprentjes, in onze streken ook wel eens doodsbeeldekens en elders sanctjes of doodssanctjes genaamd zijn naar alle waarschijnlijkheid ontstaan in de Nederlanden. Heel veel literatuur hieromtrent is er nog niet verschenen, enkel losse bijdragen in familie- of volkskundige vakbladen en enkele brochures.

Het is ook uitsluitend een Rooms-katholiek gebruik deze gedenkenissen bij een overlijden uit te reiken en men zal ze dan ook slechts vinden in overwegend Roomse landen of streken.

Het oudst gekende maar dan geschreven exemplaar dateert van 1668 en is te vinden in een uitgebreide verzameling te Amsterdam. In 1737 verscheen het eerste gedrukte prentje.

Zoals begrijpelijk is kon zich vroeger niet eenieder permitteren om over te gaan tot het laten drukken van bidprentjes, denk maar aan het gebruik van doopkaartjes en huwelijksaankondigingen, een kwarteeuw terug was het nog lang niet algemeen bij de werkende klasse.

Het is dan ook maar via de hogere burgerij, dan de kleine burgerij dat het prentje zijn weg vond naar alle klassen der samenleving.

Zij zijn de laatste jaren een zeer gezocht verzamelobjekt geworden, vooral dan de oude, zoals alles wat oud is of oud schijnt nu verwoed verzameld wordt.

Wat het verzamelen van bidprentjes betreft, dit kan geschieden om velerlei motieven. Deze kleine documenten hebben hun belang op historisch, volkskundig, familiekundig en grafisch gebied. In een zeer verzorgde kollektie welke wij onlangs zagen bij een eminent verzamelaar uit de streek kregen wij een mooi overzicht van de evolutie van de druktechniek en tevens een beeld van plaatselijke geschiedenis over het verloop van bijna anderhalve eeuw.

De oudste zijn primitief van voorstelling op perkamentachtig papier en nog onregelmatig van vorm, daarna komen de etsen en kopergravures, rond de eeuwwende al zijn ze zeer zeldzaam, mooie gekleurde exemplaren maar nog steeds met bombastische, afschrikwekkende teksten zoals : «Mijne kracht vermindert, mijne dagen korten, en er blijft mij niets anders over dan het graf., of -Ik weet, O Heer, dat Gij mijn vermaledijd lichaam aan den dood overlevert, doch niet om mij te vernielen, strekt Gij Uw hand uit».

Daarna komen de eindeloze reeksen met gesneuvelden en andere oorlogsslachtoffers uit beide wereldoorlogen, persoonlijke en gezamenlijke.

De meer moderne kunnen zeer fraai van uitvoering zijn en vooral de teksten zijn persoonlijker en treffen meer, ze spreken meer tot het hart.

Zo een verzameling, netjes geschikt en opgeplakt, is niettegenstaande het weemoedig karakter ervan toch nog een weelde voor het oog, ze wordt dan ook slechts tot stand gebracht met zeer veel zorg, geduld en een grote liefde voor het verzamelen.

Onze kring is dan ook van meet af aan met een verzameling van wal gestoken en bestaat al uit honderden stuks, uiteraard slechts prentjes die betrekking hebben op 's-Gravenwezelnaren en hun families. De adellijke families zijn dan ook goed vertegenwoordigd.

Het oudste in ons bezit dateert van 1850, een juweeltje van druktechniek, en heeft betrekking op het aloude 's-Gravenwezelse geslacht Gillés de Pélichy welk bijna een eeuw burgemeesters leverde aan het dorp.

Het prijkt netjes ingelijst met tal van anderen in ons lokaal. Men kan er tevens het prentje met foto bewonderen van Rosalie De Riemaecker, het in die tijd oudste vrouwtje van het dorp, ze werd namelijk 99 jaar en enkele maanden, de plannen lagen klaar om haar eeuwfeest te vieren welk dan toch niet mocht doorgaan. De verzameling priesters en burgemeesters is bijna volledig, enkele exemplaren ontbreken nog maar, ook zoeken we naar de gesneuvelden van de gemeente uit de eerste wereldoorlog.

In een lokale kollektie welke over verscheidene decennia loopt en tamelijk volledig is volgt men gemakkelijk de evolutie van een familie, men ziet haar herkomst, gemiddelde leeftijd van de familieleden, heel dikwijls haar sociale positie door vermelding van het beroep en verscheidene functies zoals, kerkmeester, gemeenteraadslid, schepen enz. Men vindt ook dikwijls het bestaan terug van verdwenen genootschappen en broederschappen. De verdere teksten zoals de laatste woorden van de stervende en vermaningen aan de kinderen zijn vaak een bron van inlichtingen voor de samenstelling van het gezin en bijgevolg van groot belang voor de familievorser.

Zoals we reeds hoger vermeldden ontstonden de eerste bidprentjes in de Nederlanden. Ons land kent ook het hoogste aantal verzamelaars. In het Centrum voor Familiegesciedenis te Antwerpen heeft men een bijna volledig overzicht van de vele grote verzamelingen zowel van officiële instanties als partikulieren.

Onze universiteitsbibliotheken en bisschoppelijke archieven hebben allen uitgebreide verzamelingen. De kroon spant toch wel de Kortrijkse stadsbibliothek met zijn beroemd Slossfonds. Ze bevat twee miljoen bidprentjes, velen ervan van een onschatbare waarde. Ze worden dankbaar en regelmatig geraadpleegd door bezoekers

welke zich toelagen op genealogie, volkskunde, taalkunde, godsdienstwetenschap, algemene geschiedenis en graveerkunst.

Verscheidene partikuliere verzamelingen bestaan ook uit meer dan 100.000 stuks. Het is wel een bewijs dat men met taai uithoudingsvermogen heelwat bijeen kan krijgen.

Er wordt ook verzameld, uitsluitend voor het motief, de afbeelding op het prentje. Afbeeldingen met kerken erop zijn zeer gezocht en hebben uiteraard een heemkundige waarde. Hierover werd een mooi boek uitgegeven : Antwerpse kerken op bidprentjes door Z.E.H. Karel van den Bergh uit Geel, het bevat tal van afbeeldingen van kerken uit onze streek.

Zo onderscheidt men ook kerkhofprentjes, prentjes van bepaalde heiligen enz Er zijn ook zogenaamde knekelprentjes, zeker niet de fraaiste wel de macaberste.

Personaliteiten zijn ook zeer in trek. Men kan ganse verzamelingen aan leggen, met pausen, bisschoppen, politieke figuren, sportmannen, dichters, schrijvers enz. Er zijn er zelfs van koningen en koninginnen.

Het prentje op zichzelf is reeds een studie overwaard wat het ontstaan betreft, de druktechnieken, de verspreiding, de afbeeldingen enz.

Maar men zou ook een heel hoofdstuk kunnen wijden aan het gebruik ervan. In onze streek wordt het algemeen uitgedeeld tijdens de uitvaart in de kerk. Toch zijn er plaatsen waar het wordt gegeven op het kerkhof of aan het maal, en zelfs vóór de begrafenis zoals in het Leuvense. Krijgt men zo een exemplaar in handen dan ziet men onmiddellijk een zekere combinatie tussen rouwbrief en bidprentje, want het is tevens een uitnodiging voor de begrafenis met duidelijke vermelding van de plaats en het uur der missen.

Bedankingskaartjes voor ondervonden medeleven worden ook verzameld maar zijn toch minder in trek, evenals de rouwbrieven. Er is zo een rouwbrievenarchief in Kortrijk van niet minder dan zeven ton. Als familiekundig

dokument is de rouwbrief zeker niet te verwaarlozen, want men krijgt in tegenstelling met het doodsbeeldeke steeds een overzicht van de samenstelling van een familie.

Wie helpt ons verder aan de uitbouw van ons bidprentjes- en rouwbrievenarchief ?

A. VERBEECK